

ANAYASAMIZI HAZIRLIYORUZ

-1-

Yeni ve sivil bir Anayasanın

Yapısı

Hazırlanması

Oylanması

Nasıl olmalı?

Anayasa yapım süreci başka ülkelerde nasıl işledi?

Nikaragua’da Halkın seçtiği bir kurucu meclisin hazırladığı taslak sivil toplum örgütlerine yollanıp önerileri toplandı. Hem metin önerisi hem de örgütlü toplumdan gelen öneriler beraberce meclise sunuldu.. Aynı anda 150.000 kopya da halka dağıtıldı. 100.000 kadar vatandaş toplam olarak 73 il ve ilçe meclisi toplantısına katılarak ve görüşlerini açıkladı.

İspanya’da Diktatör Franco sonrası İspanya’da Siyasi Reform Yasası’nın % 94,4 evet oyu ile onaylanmasından sonra genel seçimlerle yeni bir parlamento oluştu. İktidar partisinin çoğunluğu oluşturmadığı bu parlamentoya “kurucu” niteliği kazandırıldı ve yeni Anayasa’yı bu meclis yaptı.

Güney Afrika’da Güney Afrika, 1948 ile 1990 arasında ırk ayrımına dayanan Apartheid rejimiyle yönetildi. Bu rejim, Nelson Mandela liderliğindeki Afrika Ulusal Kongresi’nin (ANC) başlattığı direnişle 1990’ların başında son buldu. 1990-1997 yılları arasında 7 yıl süren Anayasa yazım süreci, halkın 2 milyon önergeyle katıldığı bir demokrasi şenliğine dönüştü.

Türkiye’de Anayasalar

1921 İlk Anayasa, 20 Ocak 1921’te TBMM’de yapılan oylamayla kabul edilerek yürürlüğe girdi. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu adını taşıyan bu metin, 23 maddeden oluşan, kısa bir çerçeve anayasaydı.

1924 Cumhuriyetin ilanından sonra TBMM, 1924’te yeni bir anayasayı yürürlüğe koydu. 1924 Anayasası yapılan birkaç değişiklikle 1961’e kadar yürürlükte kaldı

1961 27 Mayıs 1960 askeri darbesinin ardından 20 kişilik bir Anayasa komisyonu tarafından hazırlanan ve bir Kurucu Meclis tarafından görüşülerek kabul edilen 1961 Anayasası halk oylamasına sunuldu, % 60 kabul oyuyla yürürlüğe girdi.

1971 Ordunun verdiği ve Demirel hükümetinin istifasıyla sonuçlanan 12 Mart muhtırasının ardından Anayasada bir dizi değişiklik yapıldı, hak ve özgürlüklere kısıtlamalar getirildi.

1982 1980 darbesini yapan beş generalden oluşan cunta, Prof. Orhan Aldıkaçtı ekibine sipariş ettiği metni kendi seçtiği bir kurucu meclisten geçirdikten sonra halkoyuna sundu. “Hayır” denmesi için propaganda yapılmasının yasak olduğu bir ortamda yapılan referandum sonucunda %92 kabul oyuyla yasalastı. Çeşitli tarihlerde –en geniş de 2010 Referandumu- yapılan değişikliklere rağmen halen yürürlükte.

2012 ?????

Halk Anayasa yapabilir mi?

- Olur mu canım öyle şey? Anayasa yapmak çocuk oyuncağı mı? Bunlara senin benim aklımız ermez. Anayasa, hukukçuların işi.
- Biz “ev” de yapamayız. O da mimarın işi, değil mi?
- Tabii, o da onun işi. Ev yaptıracak param varsa, tutarım bir mimar, o yapar. Ben yapamam.
- Peki evin nasıl olacağına, kaç kat olacağına, odaların kaç tane olacağına, şekline şemailine de mimar mı karar verir?
- Ne münasebet! Tabii ben karar veririm, içinde oturacak benim. Ben ona nasıl sipariş edersem ona göre yapar evimi.
- Öyleyse?

Hadi baştan soralım. Halk Anayasa yapabilir mi?

Bugüne nasıl gelindi?

2007 Hükümet yeni bir Anayasa hazırlığına girişti, bir taslak hazırlattı. Ama bu çalışma çok tepki aldı. Diğer siyasi partilerle ve bir uzlaşma ortamı görülmeyince, üstüne bir de Ak Parti için kapatma davası açılınca tasarı rafa kalktı.

2010 Ancak yaptığı işlerin çoğu yargı engeline takılan, sonunda kapatılmak tehlikesini kıl payı atlatan Ak Parti, özellikle asker-sivil ilişkilerini ve yargının yapısını değiştirmeyi hedefleyen geniş bir değişiklik paketi hazırladı. Taslak TBMM'den 2/3 çoğunlukla geçemeyince referanduma gidildi ve 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan referandumda değişiklik paketi % 58 evet oyuyla kabul edildi.

2010 Seçimleri sonrasında Ak Parti, Anayasa'yı baştan aşağı değiştirmek için, bu kez siyasi ve toplumsal uzlaşma istediğini de belirterek tekrar harekete geçti. Parlamentoda grubu bulunan dört siyasi partinin (Ak Parti, CHP, MHP ve BDP) eşit sayıda –üçer-milletvekili ile katıldığı bir uzlaşma komisyonu kuruldu ve çalışmalarına başladı.

Bundan sonra neler olacak?

2012 yılında yeni Anayasa'nın tamamlanması hedefleniyor. Uzlaşma komisyonunca hazırlanan yol haritasına göre:

1. Yazılı görüş alma: 2011 sonuna kadar sivil toplumdaki yazılı olarak görüşler toplanacak.

2. Diyalog: 2012 Nisan ayı sonuna kadar sivil toplumla toplantılar, karşılıklı görüşmeler yapılacak.

3. İstişare: Uzlaşma kurulu, birikimleri değerlendirerek üzerinde uzlaşmaya vardığı bir taslak hazırlayacak.

4. Tartışma ve karar: Bu taslak Parlamentoda görüşülerek karara bağlanacak. Ya 2/3 oyla kabul edilecek, ya da halkoyuna sunulacak

Sivil Toplumun Karar Süreçlerine Katılımı

Bu konu tabii ki ileri demokrasilerde bir dengeye oturmuş. Avrupa Konseyi'nin INGO adlı sivil toplum platformuna hazırlatıp görüşerek benimsediği ilkeler bize yol gösterici oldu. Anayasa konusunda çalışmalar yürütmüş ve yürütmekte olan sivil toplum ve meslek örgütleriyle platformlar da kendi aralarında bir çalışma grubu oluşturdular ve 21 Ekim 2011'de toplanarak bu sürece ilişkin görüşlerini TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonuna iletiler.

1. Kapsayıcılık: *Toplumun hiçbir kesimi bu sürecin dışında kalmamalı*

2. Şeffaflık: *Bütün tartışma süreci -İnternet ve diğer uygun araçlarla- kamuya açık olmalı, görülebilmeli, izlenebilmeli,*

3. Sistemli, zamana bağlı bir planlama: *Sürecin nasıl işletileceği, hangi safhalardan hangi zaman dilimlerinde geçileceği önceden belirlenmeli ve açıklanmalıdır*

4. Geri Bildirim: *Toplanan görüşlerin boşa gitmediğinin, nerede ve nasıl değerlendirildiğinin belirlenmesi ve görüş sahiplerinin bilgilendirilmesi gerekir.*

5. İfade Özgürlüğü önündeki engeller: *Katkıların ve tartışmaların özgürce yapılabilmesi, ancak "İfade özgürlüğü" zemininde mümkündür. Bunu engelleyen yasal mevzuatın, TMK, Basın ve İnternet yasalarının bazı maddelerinin acilen düzeltilmesi -eğer bunun zaman alacağından endişe ediliyorsa- özgür bir ortamı sağlayabilecek idari önlemlerle yolun açılması gereklidir.*

“Yöntem” konusunda ise şu ortak öneriler belirlendi:

A. Yazılı görüş alma:

Yazılı görüş almak için bir sistem ve mekanizma oluşturulmalıdır.

1. Görüşler kimden ve nasıl alınacak?
2. Alınan görüş ve bilgiler nasıl sınıflandırılacak?
3. Bu görüşler nasıl değerlendirilecek, geri bildirim, kamuya açıklama ve zamanlama nasıl olacak?

B. Görüş alma toplantıları

- 1 Toplantılar STÖ'lerle “ tematik” ve halk ile “gündemli” olarak yapılmalı,
- 2 sivil toplum katılımı kurumsallaştırılmalı, TBMM ile bağlantı sürekli hale getirilmeli,
- 3 toplantılarda cinsiyet eşitliği ya da %40 kadın kotası uygulanmalı,
- 4 herkesin ana diliyle görüş vermesi olanağı sağlanmalı,
- 5 Toplantılar elden geldiğince yerele yayılmalı,
- 6 Anayasa Hazırlık Komisyonunun üyeleri de bu toplantılara katılmalıdır.

C. İnternet'in genel kullanımını ve medyanın etkin katkısı için:

- 1 TBMM websitesi interaktif olmalı, buraya tarafsız ve iyi formüle edilmiş sorular yerleştirilmeli,
- 2 Tüm gelişmeler bu siteye güncel olarak yansıtılmalı,
- 3 Aynen TRT-3”teki Meclis TV gibi bir TV kanalı olmalı, kanalın yönetimi Anayasa Uzlaşma Komisyonunun oybirliği ile seçtiği kişilerden oluşmalı,
- 4 İnternet ve medya mekanizmaları ve araçları, dezavantajlı gruplar göz önünde bulundurularak yapılandırılmalıdır.

Aşağıdaki konuların her biri aynı ay, bu çalışmaya katılan bütün illerde ve İstanbul ilçelerinde eş zamanlı olarak tartışılacak, elde edilen “Ortak Payda”lar her ay bir basın toplantısıyla kamuoyuna açıklanacak, bütün çalışmanın sonunda ise “Ortak Paydalarımız” adlı bir el kitabında toplanarak yeni Anayasa’yı tartışacak meclisin üyelerine sunulacak.

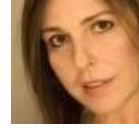
ANAYASA TARTIŞMALARINDA 12 KONU
(Kasım 2011 – Ekim 2012)

1. Anayasa'nın yapısı, hazırlanma süreci ve oylanma süreci
2. Birey hak ve özgürlükleri -I-
Yaşam, dokunulmazlık , özel yaşamın gizliliği,
3. Birey hak ve özgürlükleri -II-
Düşünce, inanç, ifade, haberleşme, örgütlenme, toplanma ve gösteri özgürlüğü
4. Birey hak ve özgürlükleri -III-
Hak arama, savunma, adil yargı
5. Demokrasi, doğrudan ve temsili demokrasi, merkezi – yerel yönetimler, şeffaflık
6. Devletin ve bireyin sosyal ve ekonomik hak ve yükümlülüğü, mülkiyet, miras
7. Devlet ve Toplum 1: Çalışma, sendika, grev ve toplu sözleşme
8. Devlet ve Toplum 2: Eğitim, öğretim, bilim, sanat
9. Devlet ve Toplum 3: Pozitif ayrımcılık, sağlık ve çevre
10. Devletin yapısı 1: Yasama
11. Devletin yapısı 2: Yürütme
12. Devletin yapısı 3: Yargı

İbrahim Betil (Eğitim Gönüllüsü): Hiçbir nedenle ayırım yapılmaksızın, her yurttaşın en temel ve doğal hakkı insan onurunun korunmasıdır. Anayasa ve tüm yasaların tamamının temel dayanağı insan onurunu korumak olmalıdır. Devlet gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

Lale Mansur (Oyuncu): Türkiye’de Anayasaları hep ordu yaptı veya sipariş edip yaptırdı, bize de onaylamak düştü. Artık bu zinciri kırmalıyız. Anayasa, sadece bizim değil, çocuklarımızın, torunlarımızın hayatını çerçeveleyen bir kurallar dizisi. Yapımını başkalarına bırakamayız.

Üfuk Uras (Ekonomist, 23. Dönem Milletvekili): Bütün toplumsal muhalefet örgütlerinin elinde hazır anayasa reçeteleri, seçenekleri olduğuna göre hızla bunları harmanlamak ve bir yurttaş anayasası oluşturmak gerekir. Yeni anayasa 12 Eylül Anayasasından radikal bir kopuşu içermeli ve toplumun en geniş taleplerini içermeli.

Gülten Kaya (Yapımcı): Bir Kürt/Alevi, bir sosyalist, bir kadın ve bir muhalif olarak, hayatın içindeki tüm aidiyetlerin, tüm düşüncelerin, tüm kimliklerin, tüm ifade biçimlerinin ve tüm temsiliyetlerin yeni Anayasanın temeli olması gerektiğini insani bir farz olarak görüyorum.

Mehmet Uçum (Avukat) Anayasa yapma hakkı halka aittir. Meclisin, siyasilerin ve diğer kuruluşların görevi halkın yeni anayasa yapım sürecine bireysel katılımının imkanlarını yaratmak, isteklerin toparlanmasını sağlamak ve bu isteklerden yeni anayasanın temel felsefesini, genel esaslarını üreterek yeni anayasayı bu felsefe üzerine kurmak olmalıdır

Tomris Özden (Yazar): Dili sade, ifadeleri açık ve net olmalı. En kötü bir “sivil” anayasanın, darbe anayasalarından daha iyi işleyeceği inancındayım.

